

ПРИСУТНОСТ

Кристал стакло

Резолуцијом Генералне скупштине Уједињених Нација 2022. година посвећена је научној, економској и културној вредности стакла (International Year of Glass - IYOG22). Народни музеј у Зајечару, у сарадњи са стручном групом ICOM-GLASS Србија, указује на могућност коришћења индустријског наслеђа овог дела Србије. Инкорпорирањем напредне методологије кроз комуникацију и модернизацију, као и презентацијом јединствених предмета из XIX и XX века са акцентом на предмете од кристала фабрике стакла „Кристал“ Зајечар, овом изложбом приближавамо наслеђе у стаклу које се чува у музеју.

Ови леви предмети красили су излоге њујоршке Пете Авеније и Бродвеја, робних кућа Емерсон Стрита у Илиноису, у Камерон Стриту у Вирџинији и Ригфилд Парку у Њу Џерсију. Дивили су им се и тражили купци у четврти Изабела у Монтреалу, у Кинг Стриту у Торонту, и Седмој Авенији у Ванкуверу и широм Канаде. Кристал из Зајечара искрио у витринама продавница у Портланд Стриту и Сафрон Хилу у Лондону, а могао се набавити и на Катедрал Стриту у Сиднеју, у карневалском Риу и Манаусу, вечном Риму, царском Бечу, модненском Паризу, у пребогатим емиратима и шеикатима, у порушеном Бејруту, у Москви, Софији и Букурешту. Задовољство поседовања кристала лако се прибављало у атинском Синопису, напуљском Касаватореу и осталим светским метрополама.

Како су писали Радосав Тодоровић и Драган Ђокић, „КРИСТАЛ ЗАЈЕЧАР 1965-1985, Зајечар: Радна организација Индустрија стакла и кристала КИСТАЛ-ЗАЈЕЧАР ООУР-ХИИ“ Фабрика амбалаже ЗАЈЕЧАР 1985. - Двадесетогодишња епоха „Кристал-Зајечара“ није посута ружама али је богата људима и догађајима на јасно трасираном путу прогреса. То је прича о крајњем циљу досегнутом узорном пословношћу, правом стратегијом, знањем, упорношћу и ентузијазмом. Зато ова прича није само лука временска сторија о машинама, пећима, погонима, фабрикама, девизама, елаборатима и рефератима, него настоји и да прикаже људе у времену у коме су фабрику поистовећивали са својим домом...

Стакло представља импресивно откриће у историји човечанства. Као и сва велика открића у људској историји, има легенду о свом настанку. Римски писац, Плиније Старији, бележи како је једна група феничанских трговаца, после велике буре, пристала на песковиту обалу реке Беле (данашњи Израел) и одлучила ту да припреми оброк. Пошто нису могли да пронађу камење којим би оградиле огњиште, са свог брода су донели комаде соде (сода се у давна времена користила за прање рубља). После обеда трговци су заспали, али је ватра остала да гори. Захваљујући тој ватри, сода се стопила са (кварцним) песком на коме је стајала и тако је настало прво стакло.

Изум луле за дување стакла, чији би се један крај загревао до жарења и потом умакао у житку стаклену масу у стакларској пећи, два века пре нове ере омогућио је технолошки напредак. Стакло се дувало слободно (што је омогућавало стварање великог броја различитих и уникатних облика), и лило се у калуп (што је омогућавало стварање рељефних украса и жигова). Упоредо с развојем технике израде стакла развиле су се и технике сликања емајлом, гравирања, брушења, аплициране декорације и рељефне апликације као и декорације с улегнућима и гранулирањем.

Транспарентност је главно својство стакла које омогућава визију спољашњег света кроз њега. Провидност стакла може бити са обе стране или само са једне стране. На једној страни транспарентности, стакло се понаша као огледало са друге стране.

Чврстоћа стакла зависи од модула лума стакла. Уопштено гледано, стакло је крхак материјал, али додавањем додатака и ламината може се учинити јачим.

Обрадивост стакла - чаша се може обликовати у било који облик или се може дувати током топљења; обрадивост стакла је супериорна особина стакла.

Пропусност - видљиви део светлости који пролази кроз стакло је својство видљиве пропустљивости.

Рециклажна својства стакла - свако стакло се може 100% рециклирати; може се користити и као сировина у грађевинској индустрији.

Да би се добило обојено стакло, састојци за производњу боје се мешају са нормалном мецвином стакла: гвожђе оксид - зелено; сумпор - плаво; манган диоксид - црно, кобалт - плаво, титанијум - жућкасто браво; уранијум - жуто.

Период од последњих деценија XIX и почетак XX века важан је због формирања државе по узору на западноевропске земље. У Зајечару, као типичној српској вароши, социјално - економска структура заснивала се на међусобном прожимању градског и сеоског становништва, са свим одликама народне културе и патријархалног живота. Сви елементи традиционалне културе били су садржани у обичајном животу - од годишњих обичаја и уз поштовање верских празника, преко друштвених до обичаја из животног циклуса (рођење, свадба, смрт).

Упоредо са променама у изгледу кућа, мењао се и начин њиховог опремања. Многобројни подаци из царинских књига XIX века говоре о великом увозу разнородних делова намештаја, који стижу у Србију допрежени бродовима Дунавом и Савом. Читаве гарнитуре салонског намештаја, као и поједини комади – ормари, столице, столови, кревети, а особито огледала – поуздано су сведочанство да се нове куће опремају као савремена европска домаћинства.

У народној култури Срба огледало није имало само практичну намену. За њега су биле везане многе магијске радње, исто тако и многе забране. Фигурирало је као нека врста „пролаза“ између два света, оностраног и оностраног. Често су га, на пример, ушивали у невестину опрему, њиме су хватали погледе „злих очију“ или демона који су – како се веровало – у тим приликама били посебно опасни. „Заробљени“ на површини огледала, они су губили своју моћ.

Робна кућа „Универзал“

Робна кућа „Београд“

Четврти с пего Момчило Давидовић

Стакларци у посети Кутини

на фотографијама Никола Момчиловић

Индустијско привредна задруга А.Д. основана је 1911. године, углавном као занатски кредитни завод, али и за обављање предузимачких и грађевинских послова свих врста. Пре Првог светског рата обављала је послове есконта са скромним средствима која су јој била на располагању. После рата неки предузимљиви чланови управе, изменом друштвених правила, проширили су круг пословног рада задруге и упустили се у оснивање и подизање веома великог и ризикантног индустријског предузећа - фабрике стакла. Фабрика је почела да ради 1.марта 1925. године а продата је представницима панчевачке фабрике 1930. године.

Дуго присутна идеја о заснивању производње стакла у Зајечару почела је да се остварује током 1961. године, када је био урађен први инвестициони програм изградње фабрике равног стакла у Зајечару. Радови на изградњи Фабрике украсног стакла били су завршени у септембру 1965. године.

У саставу Индустије и рудника неметала Зајечар оснива се јединица под именом „Фабрика шупљег-расветног стакла“, са седиштем у Зајечару. 1969. године долази до нових одредница у раду фабрике. За новог комерцијалног директора након конкурса изабран је Милосав Тодоровић, који је у Зајечар дошао из српске фабрике стакла у Параћину. Заједно са дипл. Инжењером Мирјаном Ђорђевић чини окосницу у каснијим годинама у реализацији програма развоја. Милосав Тодоровић доноси 1970. године прве узорке пресованог стакла произведеног у западној Немачкој. Тада и настаје идеја о производњи кристала у Зајечару.

Šilina (1952) - prva fabrika koja se specijalizirala za proizvodnju od ploče koja sadrži krom. Prva tvornica koja je proizvela ploče od kroma.

Prvi sastanak i prijam izvoznika iz SAD, američkim predstavnicima, na dan otvorenja tvornice, 1952. godine, predstavnici tvornice iz SAD, američkim predstavnicima, na dan otvorenja tvornice, 1952. godine.

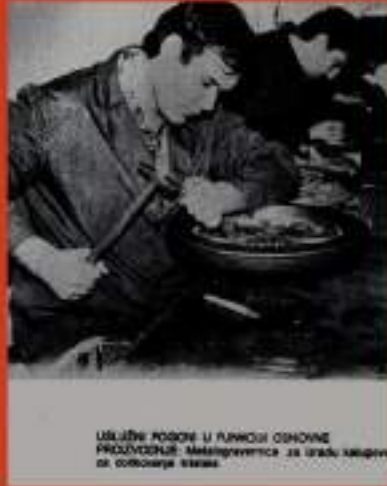
Prva lim - izvoznici iz SAD, američkim predstavnicima, na dan otvorenja tvornice, 1952. godine. Prva lim - izvoznici iz SAD, američkim predstavnicima, na dan otvorenja tvornice, 1952. godine.

Prva dostavljena vozila u SAD, na dan otvorenja tvornice, 1952. godine. Prva dostavljena vozila u SAD, na dan otvorenja tvornice, 1952. godine.

Kontrola za izvoznike SAD, radnici tvornice na prodajnom prostoru - izvoznici SAD, radnici tvornice.

USLUŽBE POSREJ U PRAVOJ ODHODNE PRODUKCIJE: Metalopremnica za građu skuplje od dobrotvora iz SAD.

Prva dostavljena vozila u SAD, na dan otvorenja tvornice, 1952. godine. Prva dostavljena vozila u SAD, na dan otvorenja tvornice, 1952. godine.

OBKIDIVANJE I OBRADA KRISTALA: Krajem 50-ih godina radnici, posebnom tehnologijom i automatizacijom, na tvornici u SAD, američkim predstavnicima, na dan otvorenja tvornice, 1952. godine.

GRADITELJ PULSKA PLOŠA: Prva tvornica koja se specijalizirala za proizvodnju ploče od kroma. Prva tvornica koja se specijalizirala za proizvodnju ploče od kroma.

Prva dostavljena vozila u SAD, na dan otvorenja tvornice, 1952. godine. Prva dostavljena vozila u SAD, na dan otvorenja tvornice, 1952. godine.

Prva dostavljena vozila u SAD, na dan otvorenja tvornice, 1952. godine. Prva dostavljena vozila u SAD, na dan otvorenja tvornice, 1952. godine.

PROJEKCIJE: Prva tvornica koja se specijalizirala za proizvodnju ploče od kroma. Prva tvornica koja se specijalizirala za proizvodnju ploče od kroma.

Prva dostavljena vozila u SAD, na dan otvorenja tvornice, 1952. godine. Prva dostavljena vozila u SAD, na dan otvorenja tvornice, 1952. godine.

Prva dostavljena vozila u SAD, na dan otvorenja tvornice, 1952. godine. Prva dostavljena vozila u SAD, na dan otvorenja tvornice, 1952. godine.

Prva dostavljena vozila u SAD, na dan otvorenja tvornice, 1952. godine. Prva dostavljena vozila u SAD, na dan otvorenja tvornice, 1952. godine.

Милош Тезаревић говори на свечаности у знак се памћења Олимпијских „Југослава“ у Београду. Работници Олимпијским спортистима спремљени професионално израђени нове терене аутоматски процесором – „Олико“ „И“

ИСТОРИЈСКИ ТРЕЋИТАК ЗАКЛЕЊЕЊИ ОЧИМ НАМЕРЕ. Председник Школске раднице Јован Ђековић сече: је почетак производње стакла у Зајечару 18. септембра 1974. године

RIN / Фабрика стакла Кристал - Зајечар

Време: 1965 - 2002. (планови о градњи почели још 1962. године)
 Власништво: државно; до 1975. је функционисала у оквиру предузећа „Рудници и нематали“; након промене држаног система фабрика је приватизована, али је само још једно краће време радила

Техничко особље: до 1973. за стаклару је радио дизајнер Зоран Првановић, који је у то време био шеф дизајн службе која је радила дизајн за стаклару и фабрику порцелана

Радници: године 1970. фабрика је имала 603 радника, док је 1981. заједно са истуреним погонима у Кутини, Соко Бањи и Кладову имала 3000 запослених

Техничка опремљеност. Првобитно је постојала лончана пећ за ручно-дувано стакло, да би 1974. године била подигнута кадна великог капацитета за пресовано стакло

Продукти: фабрика је производила углавном посуде за пиће и храну, предмете за освету (као што лампе и свећњаци), али и текове за папир и др. Предмети настали дувањем или пресовањем оловног кристала су најчешће декорисани позлатом, брушењем или мат-шлифом.

Извоз: фабрика је 1981. године извозила 70% посто своје производње. Стакло је извозено у западну Европу, Америку, Канаду, али и на исток у Русију

Заштитни знак „Кристал-Зајечар“ на новинским фотографијама и телевизијским екранима био је нераздвојни део југословенског спортског живота, а квалитетни спорт, у „Кристал-Зајечару“ и шире, у директној функцији маркетинга Радне организације.

Радници Индустије стакла и кристала у Зајечару учествовали су на радничко-спортским играма од ООУР-ског, преко општинског до републичког нивоа, у зависности од проходности и такмичарског пласмана. Радничко спортске игре стакларских радника Југославије, популарно зване „Стакларијаде“ одржавале су се у циљу зближавања радника више од четрдесетак колектива који су производили или дорађивали стакло.

ЛИСТ „КРИСТАЛ“ И СТУДИО „КРИСТАЛ“

Од пролећа 1969. када је конституисано младо руководство, на информисање унутар Фабрике стакла и шире јавности о њој, гледано је као на компоненту производне самоуправне активности и друштвено-политичког живота. Одлуку о покретању гласила колектива Раднички савет је донео 9. маја 1973. године. За главног и одговорног уредника листа „Стакло Зајечар“ постављен је Радосав Тодоровић.

VELIKE PODIGNA USPEHA: Za dvadeset godina kolektiv „Kristal-Zaječar“ prošao je put od najvećih proizvođača stakalnog stakla u zemlji i obru, prevađajući put od manufakture do industrijskog kolosa

РАДНИЦИ ФАБРИКЕ „КРИСТАЛ ЗАЈЕЧАР“

Брускона Дрогана Ђокић

Душан Момчило Давидовић

Гроверница Славица Давидовић

Полирница Сузана Тодоровић

IZLOŽBA
Galerija Memorijala "Nikola Pašić" - Jun, 2000.

КРИСТАЛНО СТАКЛО КАО ИНСПИРАЦИЈА УМЕТНИЦИМА

BARBARA 502

502/1
GOBLET cl. 30

502/2
WHITE WINE cl. 20

502/3
RED WINE cl. 18

502/4
SHERRY cl. 12

502/5
LIQUEUR cl. 8

502/6
LIQUEUR BOWL cl. 16

502/7
FLUTE cl. 31

502/8
CHAMPAGNE cl. 30

502/14
BEER cl. 30

502/18
BRANDY cl. 28

502/25
BRANDY cl. 18

502/17
TUMBLER cl. 40

502/19
WHISKY cl. 25

502/20
WHISKY cl. 40

502/12
WINE cl. 24

502/11
VODKA cl. 5

D-159

EUROPEAN GENUINE 24 % LEAD CRYSTAL

ДЕВЕДЕСЕТИХ ГОДИНА XX ВЕКА, ЛОША ЕКОНОМСКО ПОЛИТИЧКА СИТУАЦИЈА ДОВОДИ ДО ЗАТВАРАЊА ФАБРИКЕ 2002. ГОДИНЕ

QR KOD NA JEDNOM OD
PREDMETA (CASA ZA RAKIJU)

- 32. ФЛАША ЗА РАКИЈУ
- 33. ПЕПЕЉАРА
- 34. ЧАША ЗА ВИНО
- 35 - 38. ЧАШИЦЕ ЗА РАКИЈУ

MARKO SIBINOVIC JE JEDAN OD AUTORA PLATFORME I SAJTA
DIGITALNOG ALBIMA PREDMETA OS STAKLA
IZ ETNOLOSKE ZBIRKE NARODNOG MUZEJA U ZAJECARU.

